

JUTRANJE NOVOSTI

NARODNO RADIKALNI DNEVNIK

Izhaja vsak dan zjutraj, izveniš ponedeljke.

Mesečna naročnina:

v Ljubljani Din 10.—, po pošti Din 12.—, inozemstvo Din 20.—

Uredništvo: Wolfova ulica št. 1/L — Telefon št. 213

Brzojavni naslov: „Novosti-Ljubljana“.

Upravništvo: Marijin trg št. 8. — Telefon št. 44.

Oglaš po tarifu. Sprejemajo se le do 15. ure.

Pisnim vprašanjem naj se priloži znamka za odgovor.

Račun pri poštnem č.k. uradu št. 13.238.

Politične fantazije

Voditelj federalističnega bloka, v prvi vrsti pa g. Stjepan Radić sam, govorijo tako, kakor da se še vedno nahajamo v prvi fazi ustanavljanja države in ne morda v petem letu po osvoboditvi in v drugem letu po sprejetju ustave. G. Radić je izjavil že v Borongaju in pred par dnevi na Starčevićevi komemoraciji, da je hrvatska republika že tu in, da je ni sile, ki bi mogla na tem kaj spremeniti. Očividno je, da se udaja g. Radić utopijam. Radićeva seljaška republika je navaden fantom, ona ne obstoja in doslej je še ni priznala nobena evropska sila, niti de iure, niti de facto. Imamo pa opozicijo, ki stoji izven parlamenta, torej na cesti in t. j. slučajno večina hrvatskih poslancev, ki jim načeluje g. Stjepan Radić. V parlamentu je legalna večina narodnega zastopstva kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Ako se večina pogovarja skozi okno parlamenta s tistimi poslanci, ki stoje na cesti, še to ne pomeni, da se pogovarja z zastopniki hrvatske seljaške republike. G. Ljuban Jovanović je v svojem govoru jasno in nedvoumno povedal, da radikali razpravljajo, če treba, z vsakomur, ali iz tega se ne more sklepati, da se oddaljujejo od osnovne linije svoje jasno opisane državne politike.

Neki nemški publicist je neke zapisal, da je kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev dežela nemogočih možnosti. Priznati moramo, da tiči v teh besedah nekoliko resnice. Lahko bi celo pristavili: v tej deželi se nahajajo pokrajine, kjer bohotno uspevajo politične fantazije. Eden izmed glavnih krivih naukov ki jih širijo med našim ljudstvom apostoli federalizma, avtonomizma in drugih takih izumov, je trditev, da je revolucionarna sila iz l. 1918 osvobodila Slovence in Hrvate, ne da bi jim obenem naložila velikih obveznosti do Srbov. Ne vitkajmo glave v pesek, in predočimo si naš položaj, če bi bilo Narodno vijeće proglasilo neodvisnost Hrvatske in Slovenije in ne bi pristalo na ujedinenje s kraljevino Srbijo. Zavezniki se veselijo, da bi nas smatrali (kljub silni „narodni zavednosti“ Radićevih seljakov in Korošćevih gard) kot premaganca, katerim je treba v smislu mirovnih pogodb nalagati reparacijska in druga bremena. Ni še treba posebej naglašati, da ne bi o teritorialni pripadnosti tega ali onega dela današnje Hrvatske in Slovenije odločala ne Radić in ne Korošec, marveč izključno je vrhovni svet in mirovna konferenca, v kateri so imeli Srbi kot zavezniki sila svoj glas. Nič ne bi pomagali razni memorandi g. Radića. V Parizu bi bili upoštevani njegove jeremiade ravnotako, kakor upoštevajo danes diplomatske note nemškega državnega kancelarja. Ena največjih zmot, ki se je razpršila med hrvatskim in slovenskim ljudstvom je mnenje, da je narodna eksistencija Slovencev in Hrvatov mogoča brez Srbije. Mnogi kratkovidneži nočejo spregledati, da nas je edino Srbija rešila iz fatalnega položaja, v katerem smo se nahajali tik pred osvoboditvijo. Srbiji se imamo zahvaliti, da smo čez noč prelevili iz premaganec v zmagovalce. Soudeleženi smo danes na reparacijah, akoravno do njih nismo upravičeni. Srbsko orožje nam je prineslo svobodo, ki sloni danes na trdnih temeljih srbske države in zavezniške politike. Kdor tega neče videti, temu ni nobene pomoči. Zavedati se je treba, da Narodna radikalna stranka kot najučinkovitejša predstavitev vseh slojev srbskega plemena nikdar in nikoli ne bo popustila od svoje osnovne misli: popolne adaptacije državnega in narodnega edinstva. Ona narodnega edinstva ne bo ustvarjala, v kolikor še ni dovršeno, ne s silo, kakor pridigujejo demokraci, temveč z dostojanstveno miselnostjo in neomahljivo vztrajnostjo v izvajanju svojih programatičnih načel.

Optimisti so mislili, da bo drugi govor g. Radića tvoril vsaj malo platformo za pogajanja med opozicijo in večino. Toda g. Radić se do danes ne more živjeti v vlogi bistvenega opozicijskega, ki se mora prejšnje pogoditi s parlamentarno večino. On govori v tonu, ki nikakor ni primeren kot uvod za nadaljne razgovore. Sedaj je brezdvomno ugotovljeno, da je stališče Narodne radikalne stranke na eni strani g. Radića na drugi strani že tako oddaljeno, da je kakršenkoli stik skoro nemogoč. Radić ne zahteva, da se Sr-

Narodna skupščina.

Danes se nadaljuje debata o spornih mandatih. — Vprašanje rekonstrukcije vlade?

Beograd, 24. maja. (Z) »Politika« piše: Narodna skupščina je včeraj zborovala ves dan in pozno v noč. Le tako je jasno, da je bila vsa pažnja posvečena tej strani in da se je vse politično življenje koncentriralo v narodni skupščini. Zaradi tega so odpadale vse klubove seje, tudi demokratska, na kateri bi se imeli konstituirati njihov klub. Odločitev radikalov, da se ne razveljavijo demokratske kandidatne liste, je vplivala tudi na zadržanje demokratov, da so postali malo bolj pomirljivi, ni pa mogla dovesti do tega, da bi se debata skrajšala. Razprava je bila predolga, in tudi radikali so bili za to, da se čimprej konča. Nekoliko otrežšemu tonu, ki se je pojavil v debati, ne pripisujejo politični krogi nobenega posebnega značaja. Debata o spornih mandatih bo najbrže jutri končana, tako da se bo moglo v soboto že izvoliti stalno predsedništvo narodne skupščine. Ako pride do tega, je računati s tem, da pride morda že prihodnji teden do rekonstrukcije vlade. O tej zadevi je več verjetnosti, vendar pa se ne more izvesti nič gotovega, ker radikali klub ni storil v tej stvari nobenega definitivnega sklepa. V političnih krogih zlasti naglašajo izjavo ministra dr. Markovića, da ne obstoja nikak sporazum z Radićem in, da so radikali glede edinstva istega naziranja kot demokrati. Seveda to še

ne pomenja, da stojimo pred obnovo koalicije. Značilno je, in to je treba naglašati, da je dr. Korošec popolnoma ravnodušno poslušal izvajanja dr. Markovića brez protesta.

Beograd, 24. maja. (B) »Tribuna« prinaša: Radićev protidržavni govor, ki ga je imel ob proslavi 100 letnice Starčevićevega rojstva, je vzbudil nerazpoloženje tudi pri oni skupini radikalnega kluba, ki je bila dosedaj za sporazum z blokom. V političnih krogih se zopet pojavljajo glasovi o rekonstrukciji kabineta, ki naj se izvrši prihodnji teden. Kot novi člani kabineta g. Pašića se imenujejo poslanci Petrović, dr. Kojić, Velja Popović, dr. Janić, desnica dr. Peleš, Andrić in Grčić. Od sedanjih ministrov ostanejo gotovo še v kabinetu poleg Pašića dr. Laza Marković, dr. Momčilo Ninčić, dr. Velizar Janković in dr. Milan Stojadinović. Vsi ostali pa, lahko da se izmenjajo ali da vsaj zamenjajo portfelje.

SEJA RADIKALNEGA KLUBA.

Beograd, 24. maja. (B) Radikalni poslanski klub je imel danes predpoldne sejo, na kateri je pretrpel vprašanja o prehrani pasivnih krajev in druge važne zadeve. Seji so prisostvovali ministri Jovanović, Trifunović in Trifković.

Pogajanja v Rimu.

Sestanek našega zunanjega ministra z Mussolinijem.

Beograd, 24. maja. (Z) Italijanski poslanik Negrotti je včeraj popoldne prišel v zunanje ministrstvo k pooblaščenemu ministru Nešiću. Namen njegovega obiska je bil, da obvesti preko g. Nešića vlado o pripravah, ki so se končale v Rimu za začetek delovanja mešane italijansko-jugoslovenske paritetne komisije za rešitev reškega vprašanja. Poslanik Nešić je sporočil g. Negrottiju, da odpotuje danes v Rim delegacija paritetne komisije in delegacija za sklepanje trgovinske pogodbe z Italijo.

Beograd, 24. maja. (B) Danes zvečer odpotujejo v Rim člani paritetne komisije g. dr. Rybar, Šilović in Radić, da nadaljujejo razgovore o izvršitvi konvencij, ki so bile zaključene v St. Margheriti. Ti razgovori so bili preloženi zaradi praznikov in potem zaradi ministrske krize v Beogradu. Z delegatami odpotujejo tudi strokovni svetovanci, katerih prisotnost je potrebna za razprave o finančnih in gospodarskih vprašanjih, ki izvirajo iz omenjenih konvencij. Volja obeh vlad je, da se vsa ta sporna vprašanja, kakor tudi vprašanja razmejitve po prijateljskem sporazumu spravijo z dnevnega reda. Delegati za sklenitev trgovinske pogodbe bodo istotako te dni odpotovali. Obe vladi želita, da bo trgovinska pogodba čim popolnejša. Specijalna komisija proučuje vprašanje carinske tarife. Pričakovati je, da bo trgovinska pogodba med našo kraljevino in

Italijo kmalu zaključena. Ta pogodba bo vsebovala naš prvotni dogovor po vojni.

Beograd, 24. maja. (Z) »Politika« javlja iz Rima: V tukajšnjih političnih krogih se že nekaj dni govori o potrebi čimprejšnjega sestanka med italijanskim ministrskim predsednikom Mussolinijem in zunanjim ministrom kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev dr. Ninčićem. Z ozirom na začetek druge periode poslovanja paritetne komisije v Rimu in z ozirom na potrebo ožjega političnega sodelovanja Beograda in Rima zaradi razmer, ki vladajo v Srednji Evropi, se čujejo resna mnenja rimskih politikov, da je ta sestanek potreben in naj se vrši čim prej. Govori se tudi, da se je v tej smeri storilo že nekaj korakov. Obstojata namreč dva načrta; ali naj se oba državnika sestane v Benetkah, ali pa naj g. Mussolini povabi dr. Ninčića v Zadar. Razen zadev, ki naj bi se na tem sestanku razmotrivale, naj bi ta posej zunanje ministra dr. Ninčića predsedniku italijanske vlade Mussoliniju veljal kot oficijelen obisk Italiji. V načrtu je tudi, naj bi se oba ministra sešla po možnosti še do konca junija. Razmotriva bi tudi, ali naj bi g. Mussolini vrnil kasnejše obisk dr. Ninčiću, in sicer po izvršitvi določb rapalske pogodbe in st. margheritskih konvencij. G. Mussolini bi v tem primeru prišel že letošnjo jesen v kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Vprašanje srednješkolskih profesorjev.

Beograd, 24. maja. (Z) »Politika« poroča: Medtem ko se je v narodni skupščini razvijala debata o spornih mandatih, so odšli snovi ministri v svojo sobo, kjer so imeli sejo. Razpravljali so o profsorskem vprašanju v zvezi z ostavkami, ki so jih podali profesorji na svojo službo. O poteku te debate, niso hoteli dati ministri nikakih pojasnil, ampak so je izjavili, da je vlada sklenila, da ne sprejme ostavk profesorjev.

Beograd, 24. maja. (Z) »Politika« poroča: Po ostavki srednješkolskih profesorjev je začela vlada resno razmišljati njihovo gibanje in mu pripisuje popolnoma drug značaj. V ostavki profesorjev ne vidi večina ministrov le manifestacije njihove gnotne bede, ampak tudi pokret socialno-političnega značaja. Le tako je mogoče razumeti razpoloženje ministrov, da se more profsorsko gibanje čimprej zatreti, da se bolj ne razširi. Na snovi seji ministrskega sveta se je govorilo o tem

važnem vprašanju. Po debati je odšel minister za prosveto Trifunović na dvor in je predložil N. Vel. kralju v podpis ukaz o ostavki srednješkolskih profesorjev, ki ga pa vladar ni hotel podpisati. Priporočil je prosvetnemu ministru, naj se to vprašanje reši na drug način. Ko se je minister Trifunović povrnil, je poročal kabinetu o priporočilu kralja, kakor se je razvila debata, kako naj bi se spravil ta spor z dnevnega reda. Večina ministrov je soglašala s tem, naj se ostavka profesorjev ne sprejme, ampak da se pozove, naj se takoj povrnejo na svoja mesta. Ako tega ne bi hoteli storiti, potem bi vlada smatrala njihovo postopanje kot stavko in bi morala nastopiti proti profesorjem v smislu člena 10. zakona o zaščiti države. Tega mnenja je večina ministrov. Vendar pa se ni na snovi seji nič definitivnega storilo.

Zahtevajte v vseh javnih lokalih JUTRANJE NOVOSTI

voditeljev samo politične fantazije. Narod mora te zmotne in demagoške izbruhe plačevati s težkimi bremenami, ki mu jih nalaga neurejenost razmer kot neposredna posledica Radićevske negacije parlamenta in države.

Grško-turški spor.

ODLOČNI KORAKI VELESIL.

Atene, 23. maja. (Br.) Časopisi, ki razpravljajo o mirnih nasvetih velen, poročajo iz verodostojnega vira, da je izjavila helenska vlada, da nima namena početi osamljene akcije, da pa želi ureditev negotovega položaja v kratkem roku.

Atene, 23. maja. (Br.) Javlja se, da je radi neprestanega pisarenja o vkorakanju grške vojske v Trakijo stopil zastopnik britanske vlade v Atenah v zunanje ministrstvo in svetoval zmerenost, kajti vsak poskus grške vojske, zasesti iztočno Trakijo, bi le povečal težave, v katerih se nahaja grško odposlanstvo v Lausanni. Tudi italijanski in francoski poslanik sta posredovala pri atenski vladi v istem smislu.

NOVA FAZA GRŠKEGA VPRAŠANJA.

Beograd, 24. maja. (Z) Atenski list »Paris« piše, da je stopilo grško vprašanje z včerajšnjim dnem v novo fazo. Zavezniki so namreč priporočali, naj Grčija pristane na razsodbo Društva narodov v vprašanju vojne odškodnine, in sicer na podlagi predloga, ki ga je formiral Venizelos 4. februarja. Ker zavezniške velesile niso mogle predložiti njihove zahteve Turkom in ker z druge strani žele, da se odstranijo vzroki za novo vojno, je naravno, da so se zavezniške velesile odločile, da pristanejo na ta korak. List

pravi nadalje, da so se sedaj razmere precej izpremenile. V Grčiji je vojska še vedno mobilizirana, kar povzroča državi ogromne izdatke. Zaradi tega je ministrski predsednik Gonatas včeraj kategorično izjavil, da je grška vlada sklenila vztrajati na prepotrebni rešitvi gornjega vprašanja. Ako torej Turčija želi mir, naj samo podpiše in naj ne zahteva vojne odškodnine, sicer bo Grčija prisiljena, da poseže po oboroženi sili.

Beogradska »Politika« doznava iz poučenih političnih krogov, da je grška vlada tudi v Beogradu storila gotove korake, da bi izvedela, kaj namerava storiti naša vlada, ako se nadaljuje vojna v Trakiji. Ker je bil kabinet preveč zaposlen z narodno skupščino, se ni mogel še baviti s to eventualnostjo. Veretno pa je, da bo ministrski svet na svoji prihodnji seji razpravljati tudi o stališču, ki naj ga zavzema vlada v novih zapletljajih ki bi utegnili nastati v Trakiji.

Pariz, 24. maja. (K) »Intransigent« poroča iz Lausanne, da je angorska vlada brzojavno obvestila načelnika turške delegacije Ismet pašo, da se nahajajo štirje Grki in Armenci na potu v Lausanne, da bi ga ubili. Turška delegacija je o tem takoj obvestila policijo. Štirje švicarski detektivi imajo nalogo, da osebno ščitijo Ismet pašo.

Angleško-ruski odnošaji.

London, 24. maja. (K) Krasin je izročil Curzonu odgovor Rusije. Sovjetska vlada predlaga, da se nemudoma sklene dogovor, ki bi do odločitve mednarodne konference dal Angleški pravico ribarjenja. Sovjetska vlada bo za usmritev in aretacijo angleških državljanov dala odškodnino in preklicala obe pismi, ki jih je podpisal Weinstein. Ru-

sija odklanja obtožbo zaradi preloma angleško-ruskega dogovora in predlaga, da se obe stranki o tem razgovorita.

London, 24. maja. (K) Kakor poroča Reuterjev urad, se bo moral ruski odgovor razmotrivati v plenarni seji angleškega kabineta, predno se podvzame kaka akcija. (W.)

Dogodki v Poruhrju in Porenju.

Münster, 24. maja. (K) V essen-skem revirju je vse delavstvo rova Bonifacius, v bohumschem revirju pa delavstvo rova Präsident I. in II. in Heinrich stopilo v stavko. (W)

Dortmund, 24. maja. (K) Polozaj v Dortmundu je neizpremenjen. Delavstvo rova Hartenberg se je priključilo stavkujočim. Od 30 težko ranjenih je 20 že umrlo.

Düsseldorf, 24. maja. (K) Danes bi se imela izvršiti smrtna obsodba na Schlageterju, ki je bil obsojen zaradi sabotaže.

Gelsenkirchen, 24. maja. (K) Ako bi komunisti na svojem napadu zažgali policijsko predsedništvo, bi to imelo strašne posledice za vse mesto, ker je sedaj Gelsenkirchen brez vsake požarne hrambe. Napadali so se zadovoljili s tem, da so izropali policijsko predsedništvo in sežgali vse akte, ki so jih našli. Razbijanje in pustošenje je naletelo pri delavstvu na oster odpor in ga povsod obsojajo. Zaradi tega bo delavstvo danes najbrže določilo svoje stališče k tej zadevi. Policijsko pred-

sedništvo je danes opoldne bilo še vedno v rokah komunistov. Mestna uprava gelsenkirchenska je zopet prevzela svojo službo. V mestu vlada še vedno veliko razburjenje. Namestnik višjega župana je protestiral pri francoskih oblastih, da so francoski redarji napadli mesto in aretirali člane samobrambe.

Gelsenkirchen, 24. maja. (K) Tekom današnjega dne ste umrli še dve osebi, ki sta bili včeraj pri komunističnih nemirih težko ranjeni, tako da znaša število žrtve sedaj sedem. Danes je mesto na zunaj mirno.

Gelsenkirchen, 24. maja. (K) Včeraj je prišlo do hudih nemirov in srditih bojev. Komunisti so zasedli policijsko predsedništvo in razvesili na poslopju rdečo zasavo. Pri napadu na policijsko predsedništvo so poskušali zažgati poslopje. Komunisti so potem vdrli v gostilne in trgovine. Po dosedanjih ugotovitvah je bilo 5 oseb ubitih, 56 pa ranjenih. Med ranjenci je približno polovica oseb, ki so prišle v Gelsenkirchen od zunaj, da pomnože proletarsko stražo.

BALDWINOV KABINET.

London, 24. maja. (K) Kabinet bo v splošnem ostal neizpremenjen. Baldwinova glavna skrb je zasedba urada zakladnega kancelarja. Nekdanji zakladni kancelar sir Robert Horne je odklonil ponudeno mu mesto.

STAVKE V BELGIJI.

Bruseli, 24. maja. (K) Ker je potekel rok, ki je bil stavkujočim stavljen, da zopet nastopijo delo in ker nameščenci na delo niso prišli, se smatrajo, kakor bi bili izstopili iz službe.

Današnje prireditve.

V Ljubljani:

Drama: Zaprti.
Opera: »Lulza«. Red E. Začetek ob 8. uri zvečer.
Kino Matica: »Spletka in ljubav«.
Kino Ideal: »Pot v peklo«.
Kino Tivoli: »Kralj Goconde«, I. del.
V Mariboru:
Narodno gledališče: Zaprti.

Nočna lekarniška služba v Ljubljani:
Tekoči teden: lekarna Trnkoczy na Mestnem trgu in Ramor pri glavnem kolodvoru.

Dr. L. Lenard:

Radikalni socializem Svetozara Markovića.

(Dalje*)

Isto, kar s posameznim človekom, je tudi s celim narodom. Kolikor večja je razlika med tem, kar narod proizvaja in tem, kar porabi, toliko bolj bo stal gospodarski. Kar ostaja čez potrebe za življenje, to se uporabi za izboljšanje in povečanje proizvodnje, a zboljšano proizvodnjo daje zopet nove dohodke.

Treba je gledati, da je proizvodnja kolikor mogoče velika, a trošenje kolikor mogoče malo. Previšek dohodkov se lahko uporabi za povečanje kulture in proizvodnje. Odpraviti je torej treba kapitalistični razred, to je vse one, ki ne delajo, niti posredno, niti neposredno, oziroma ne delajo nič splošno koristnega. Seveda se to ne sme zgoditi tako, da bi kapitaliste enostavno pregnali ali uničili. Ako preženete onega kapitalista, ki je čevljarju posodil deset enot, da je kupil material za čevlje, ne bo mogel čevljar delati čevljev. Treba je popreje čevljarju omogočiti, da na drugi način pride do materiala. Ako ubijete tovarnarja, a tovarno izročite enostavno delavcem, bo tovarna propadla, ker delavstvo socialno še ne stoji tako visoko, da bi moglo samo voditi tovarno. Boj zoper kapitalizem je mednarodno vprašanje, katero zamore rešiti samo internacionalna delavskega razreda. Obenem je pa tudi vprašanje kulturnega in socialnega razvoja naroda. Seveda pa s tem ni rečeno, da je treba držati roke križem in vse pričakovati samo od velike zmage delavske internacionalne. Vedno moramo imeti pred očmi, da je kapital sovražnik človeštva, proti kateremu je treba stati vedno v bojni poziciji in ga prijeti na vsaki točki, kjer je to mogoče brez škode za proizvodnjo. Besedo »kapitalist« je treba vzeti v najširšem pomenu, to je vsak, kdor ne uporablja svoje delavne sile za ustvarjanje novih enot, nego živi od dela drugih.

Toda boj zoper kapitalizem ne zadoštuje. Treba je obrniti pozornost tudi onemu drugemu razredu, namreč onim, ki delajo samo posredno, s tem, da vzdržujejo red, širijo prosveto, posredujejo med proizvodnikom in potrošcem. Gledati je treba, da se ti posredni stavovi omeje samo na resnično potrebno mero. Država ne sme imeti več vojakov, žandarjev in policajev, kakor je res potrebno za varnost, mir in red. Istotako sme imeti samo toliko uradnikov, kolikor jih je res potreba, da more narod mirno in v redu delati. Predvsem je pa treba kolikor mogoče omejiti one sloje, ki posredujejo med delavcem in potrošcem. Trgovina mora iti kolikor mogoče direktno. Kolikor več je posrednikov, toliko dražje je blago in toliko več rok se odtegne plodonosnemu delu.

2.

Ako pogledamo razmere v naši državi, vidimo sledeče:

Proizvodnja je jako revna, večinoma je na zelo nizki stopnji. Človek mora ne samo delati, ampak tudi delati tako, da bo njegovo delo kolikor mogoče plodnosno. Ako pogledamo statistiko plodnosti dela, vidimo, da je najplodnejše francosko delo. Francoz ustvari s svo-

* V včerajšnjem članku pod tem naslovom se je urinila pomota. Na koncu prvega odstavka pod 1 se mora glagoliti: drugi in ne tretji razred.

Iz prosvetnega življenja.

LJUBLJANSKA DRAMA.

Shakespeare: Hamlet. Letošnja uprizoritev »Hamleta« je dosegala prejšnje. V posameznih kreacijah (Kralj, Polonij) in rezijskih izboljških, jih je pa nadkriljevala. Hamlet vleče, zato vedno polno gledališče. Rogoz išče in tiplje po skrivnostnem značaju danskega princa s smelo iskalčevu slutnjo. Zlasti duševno tvarino, iz katere ustvarja Hamlet svoje simulirane blazne govore, je v scenah z Ofelijo in s Polonijem g. Rogoz s trdnim psihološkim pogledom predelal.

Sloviti refren: »Pojdi v samostan...«, je izrazil skoro zasmehljivo, kar je bolje kot proseč, čuteč povdarek. Istotako ni bil njegov »biti ali ne biti« kaka globokomna študija o samomoru, ampak je bila logična posledica dejanja, pogovor Hamleta z duhom očetovim, tragično ugalbanje razdvojenega, psihološko povsem modernega človeka, ki ugiha, sanja, išče, a ne dožene. Ni zmožen dejanj. Samo zadovoljen v svojem razboženju. Po ranah grebeč, mesto hrepenec po lekih. G. Rogoz je brez dvojbe no tranjo, kontrapunktično sestavo te Šekspirove simfonije podal z najboljšim umetniškim instinktom, s poglobitvijo, v kateri je dal pač najintimnejše njanse svoje umetnosti. — Skrbniška kralj se je odlikoval z krepko strastnostjo kot zahteva to Klavdijev značaj. Bistroviden — ne zaupa Hamletu — čuten je in kipeč. Nasilen. V Skrbnišku je našel povsem svoj izraz. Ga. Medvedova je kot kraljica — predvsem v nastopih s sinom — pokazala umerno igrano mnogo razumevanja za celoto. Ofelija, Polonij in Laertes so bili zelo časten trio. Zanimal je posebno drugi s svojo čudovito naravnim nastopom. Igral je brez sile s prijetno realnostjo. Navaden zdrav značaj, povprečen človek, a ne povsem omejen: Polonij. O drugih drugih.

—1

Poruhrska razprava v francoski zbornici.

Kakor je bilo pričakovati, je dala razprava o kreditih za poruhrsko akcijo posameznim političnim strankam mnogo povoda za živahno diskusijo. V torkovi seji zbornice so se razločevale jasne konture francoskega mišljenja. Poslanec Louis Dubois, bivši prdsednik reparacijske komisije je v toku svojega govora povdaril, da Nemčija nikoli ni izvrševala določb verzajske pogodbe in da je izvršila nekatera odplačila ter restitucije le po brezštevilih težavah. Nemčija je dokazala reparacijska komisija marsikatero krivico. Nemčija, ki pravi, da je po premirju plačala 45 milijard, je plačala v resnici na naravnih dobavah in Beogradu do 31. decembra 1922 1.5 milijard 337.499.000 zlatih mark, od teh pa 2 milijardi 424.985.000 zlatih mark pod naslovom reparacij, od katerih je Francija ki je Nemčiji dala 280.000.000 zlatih mark preduma, le 143.649.000 zlatih mark. Končno je Dubois izjavil, da je Francija pokazala napram Nemčiji preveč dobre volje in potrpežljivosti. Stori-la je prav, da je zasedla Poruhrje. Ruhrske kredite se morajo po njegovem mnenju dovoliti.

Radikalec Margaine je podal točnejšo sliko mišljenja, ki prevladuje v francoskem javnem mnenju. Francija je upravičeno pričakovala, da bo ruhrska akcija napravila konec ne samo vojnemu stanju in reparacijskem vprašanju, temveč da bo približala tudi vprašanje varščin definitivni rešitvi. Toda vlada ni bila pripravljena na težkoče, ke so se pojavile v Poruhrju. Govornik

je izjavil, da je s francoskega stališča obžalovati, da si je Francija z načinom ruhrske akcije osovražila nemško prebivalstvo, poleg tega pa je povzročila nerazpoloženje tudi v Angliji in na Nizozemskem. Stališče Francije, da bo v predstoječih pogajanjih zelo otežkočeno. Sklepoma je govornik predlagal ustanovitev avtonomne poresko - westfalske države v mejah nemške republike, s pripombo, da Nemci v splošnem niso nevarni v Franciji, marveč samo Prusi. Glede reparacijskega vprašanja je govornik omenil, da je treba francoskemu narodu korajžno povedati, da je mogoče od Nemčije vsako leto zahtevati samo malenkostno število milijard. Verzajska pogodba Franciji ni zajamčila gospodarskega ravnotežja. Francija ima preveč rude in premalo koksa. Koks pa ji more dobaviti le Nemčija. Ni res, da bi stala francoska vlada pod vplivom velikih industrijalcev. Nato je omenil še zaupno poročilo poslanca Dariaca o njegovih utitih v Porenju. G. Poincare mu je zaklical: »To poročilo je privatno delo in ni bilo od vlade inspirirano!« Sklepoma je izrazil govornik pričakovanje, da bodo Zedinjene države sodelovale pri ureditvi mednarodnih dolgov. Svoj govor je končal z izjavo, da je treba napram Nemčiji uporabiti najstrožja sredstva, ako ne bi pokazala nobenega dobrohotnega prizadevanja. V tem slučaju je treba poruhrske rudnike eksploatirati s pomočjo komunistov.

Iz boljševiške Rusije.

1. MAJ.

1. maj je bil zopet dan imperijalistične manifestacije sovjetske vlade. Vršil se je ogled rdeče armade in Trocki je zopet govoril o nelozgibnosti vojne proletariata. Proti buržuaznemu kapitalu.

Toda boljševiki sami sedaj ne zaupajo več svoji vojski. Zato se formirajo čete tujih vojakov. Nemcev, Madžarov itd., katerih naloga je čuvanje notranjega reda. V Kremu je vedno pripravljen večje število oklopnih aeroplanov, za slučaj, da bi bili ljudski komisarji prisiljeni bežati.

Prvega maja so boljševiki vozili po moskovskih ulicah dve vešali. Na enih je bila obešena Polncarejeva slika, na drugih pa Mussolinijeva.

POMANJKANJE ŠOL.

Meseca aprila je bilo v Rusiji 63.000 šol s 5 milijoni učencev, v oktobru je 55.000 šol in 4 milijone učencev. Število osnovnih šol se je zmanjšalo za 50 odstotkov. — Zasluge učitelja je bil 2 in pol krat manjši nego zaslužek delavca; poleg tega se je učitelstvu izplačevala plača s 3 do 4 mesečnimi zamudami. Radi tega so učitelji prisiljeni, da se preživljajo z drugim delom n. pr. s čevljarstvom ali vrtnarstvom. Univerza je natrpna s komunisti, ki niti popolnoma pisati ne znajo, kar zelo ovira profesorje pri pouku. Vsi tedaj tudi močno trpe dobri dijaki, ki imajo tudi velike nepravilnosti pri izpitih, kjer imajo komunisti velike prednosti.

TEROR.

Boljševiki še vedno nadaljujejo s svojim terorjem. V prvih dveh tednih aprila je bilo v Moskvi ustrelenih 200 mož. Sedaj so boljševiki vrgli v lečo 2000 duhovnikov, ki so obtoženi protirevolucije.

PROTEST DUHOVŠČINE.

Vsa pariška duhovščina s partijskim knezoškofom na čelu je razglasila protest proti preganjanju vere v Rusiji. Protest so podpisali poleg katoliškega knezoškofa predsednik protestantskih cerkva Grüner, glavni židovski rabin Levi, župnik ameriške občine Gudric, kaplan cerkve angleškega poslaštva Seloin, škof grške cerkve Vasilakis, romunski župnik Radn, armenski škof Kibaron in ruski metropolit, voditelj vseh ruskih cerkva v Zapadni Evropi Evlogij.

val): Olesja. — Dr. Ivan Lah: Gabrieljan in Sembilja. — Anica Lebarjeva: Slaboten otrok — materina posebna skrb. — Davrinka Deželova: Lepi dom — ljubi dom. — Marica Bartolova: Jubilej. — Iva Rod I.: Pesme. — Poldi Leskovčeva: Gorje. — Izvestja: Društvena poročila. — Po ženskem svetu. — Gospodinjstvo. — Materinstvo. — Kihinja. — Iz naše skrinje. — Ročno delo. — Razgovori. — Lisnica uprave. — Modna priloga v peti številki obsega 6 strani ter prinaša prav čedne modele, med temi tri lične oblečke za birmanke, več vzorcev na križce (moravski motiv), ribše za okraske k modelom, perla in zavese za okno ter popis modne priloge. — Stremljenje za napredek tega lepega slovenskega ženskega lista se izraža v vsaki novi številki bolj in bolj in ni čuda, da se dan z dnem oglašajo nove naročnice. — Vse one, ki so se priključile pozneje, ko je pošla že II. naklada prvega zvezka, prosijo upravo potrpljenja. Čim bo dotisnata tretja naklada I. zvezka, ga dopošlje uprava vsem onim, ki ga niso še prejeli.

— Nikolaj Vladimirovič Jastrebov. V Kralj Vinohradnyh je umrl po dolgi mučni bolezni znan ruski slavist N. VI. Jastrebov, ki je bil od leta 1919 redni profesor na Karlovi univerzi v Pragi. Kal bolezni je prinesel s seboj iz petrograjskega boljševiškega pekla. V Prago je prišel kot rekonvalescent, vendar pa ga je bolezen ovirala pri izvrševanju svojega učiteljskega poklica. — Nik. VI. Jastrebov je v mladosti delil usodo revnih ruskih dijakov, toda z velikansko energijo se je povzpela od onega mesta, ki mu pripada v ruski književni zgodovini. Pokojnik je bil najvestnejši in najmarljivši učenec prof. Lamanskega. Njegova književna zapuščina ni velika, toda kar je zapustil, je dovršeno in priča o njegovih izrednih sposobnostih. Njegovo največje delo je »Etjudy o Petre Čelickom i ego vremeni«. Toda tudi njegova manjša dela pričajo o njegovi natančnosti in temeljitosti poznavanju svoje stroke. Često se je pečal tudi s socialno-političnimi vprašanji, kjer je presojal vse z zdravimi kritike in se

Stanley Baldwin.

Novi angleški ministrski predsednik Stanley Baldwin je bil rojen 3. avgusta 1867. Star je torej 56 let. Absolviral je običajne šole angleškega trgovca, najprej zgodovinsko šolo Harborg, potem Trinited College v Cambridgeu. Nekaj časa je deloval v strojni tovarni svojega očeta, pozneje pa kot ravnatelj neke železniške družbe. Bil je tudi privatni tajnik Bonar Lawa, L. 1917. je bil imenovan za finančnega tajnika v zakladnem ministrstvu. To službo je opravljal do 1. 1921. Kot naslednik Sir Robert Hornea je bil eno leto trgovinski minister. Ko je Bonar Law v oktobru lanskega leta sestavil svojo vlado, ga je imenoval za zakladničarja. Baldwin je Bonar Lawa vneto podpiral v Carlton - klubu proti koaliciji z liberalci. Od 1. 1908 zastopa Stanley Baldwin kot poslanec okraj Bewdley (Worcester). L. 1892 se je poročil z Lucijo Ridsdale.

Sir Robert Horne.

Zakladničar sir Robert Horne, rojen 1. 1871, je po bistvu in jeziku tipičen Škot. Študiral je na univerzi v Edinburgu pravo in filozofijo. Najprej je bil privatni docent za filozofijo na univerzi v Walesu, pozneje pa se je posvetil advokaturi v trgovskih zadevah. Imel je mnogo klijentele. L. 1917 je postal generalni ravnatelj angleških komunikacij, l. 1919 minister za javna dela, l. 1920 trgovinski minister in l. 1921 pa zakladničar. Ko se je Chamberlainova skupina lanske jeseni izrekla za razpust koalicije, je spadal v vrsto onih konservativnih ministrov Lloy Georgeovega kabineta, ki so se v Bonar Lawovem kabinetu branili sprejeti kako ministrsko mesto.

ni opiral na enostranska gesla. Za časa svetovne vojne je bil eden izmed onih redkih Rusov, ki je v Petrogradu z besedo in dejanji propagiral misel osvobodjenja ter politične samostojnosti češkoslovaškega naroda. Številni češki znanstveniki so stali z njim v stiku. Za časa svetovne vojne je bil tudi član narodnega sveta v Rusiji živčih Čehov in Slovkov. Po vojni se mu je Češkoslovaška oddolžila s tem, da mu je ponudila mesto na svoji univerzi. Kot profesor se je vedno trudil, da bi navdušil ruske dijake za češko, češke pa za rusko zgodovino. V sredo so položili njegove zemeljske ostanke k večnemu počitku.

— Jubilej pevskega društva moravskih učiteljev. Te dni se je vršil v veliki Smetanovi dvorani v Pragi jubilejni koncert pevskega društva moravskih učiteljev. Pri proslavi so sodelovali njihovi praški ter jugoslovanski kolegi, kakor tudi pevski zbor »Smetana«. Pretežni del sporeda so izpolnili izvajanja moravskih učiteljev, ki so bila burno aplavdirana.

— »Pasjeglavlci« v angleščini. V Ameriki je izšlo znano irasekovo delo »Pasjeglavlci«, ki je prevedeno tudi na slovenski jezik, v angleščini.

— Alessandro Manzoni. Te dni praznuje italijanski narod 50letnico smrti znamenitega pisatelja Aleksandra Manzonia, ki je umrl v noči 22. do 23. maja 1873 v Milanu, v starosti 88 let. — Njegova dela so strogo katoliška. Največjo slavo mu je pridobil roman »Zarocenca«. Roman je predstavljen na skoro vse evropske jezike.

REPERTOAR NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI.

Drama.

Petek 25. maja: Zaprtlo. Sobota 26. maja: »Kar hočete.« Red C.

Opera.

Petek 25. maja: Luiza. Začetek ob pol 8. uri zvečer. Red E. Sobota 26. maja: Zaprtlo. Nedelja 27. maja: Vrag in Katra. Začetek ob 8. uri zvečer. Izven.

Položaj na ameriškem delavskem trgu.

V Severoameriškimi Zedinjenimi državah je nastopila za industrijo konjunktura, ki je skoro enaka oni za časa svetovne vojne. Industrija izkazuje silne dobičke, kljub temu, da rastejo plače delavstva s precejšnjim hitricom, in sicer v vseh industrijskih panogah. Od druge polovice leta 1922 dalje se stalno dvigajo delavske plače, ki so sedaj povprečno za 102 odst. višje, kakor so bile julija 1914.

Pri skrajno kapitalističnem sistemu ameriške industrije je nemogoče, da bi ta industrija sama od sebe, neprisliljena, morda samo radi tega, ker je konjunktura ugodna, zvišala delavske plače. Ameriška industrija je prisiljena, zviševati delavstvu plače, ker bi sicer zavladalo precejšnje pomanjkanje delavskih moči. Zato skušajo zlasti severne industrije, to je one, za katere je konjunktura posebno ugodna, s povišanjem delavskih plač pritegniti v svoj delokrog delavstvo iz južnih industrij, zlasti delavstvo z bombaževih plantaž, ki je primeroma slabše plačano. Ta namera industrije se je zelo posrečila, kajti iz južnih krajev je udaril velikanski val delavstva, zlasti črncev, na sever, tako, da so bili lastniki bombaževih plantaž že sedaj prisiljeni, radi pomanjkanja delavstva, zlasti obdelovanje svojih plantaž. Na ta način se izravnavna potreba po delavskih močeh, ne da bi se zvišale dopustne kvote priseljavanja.

Pri sedanjih izrednih konjunkturah ameriške industrije pa je zanimiv nek poseben pojav, ki nam dokazuje vso nesocialnost Amerike. Delavske plače se sicer zvišujejo, pozablja pa se pri tem na zbiranje fondov za slučaj brezposelnosti ter sploh na potrebne socialne ustanove in naprave. Amerika je šla celo tako daleč, da je najvišji sodni dvor izrekel, da je zakon o minimalnih ženskih plačah, za katerega so se razne ženske zveze borile dvajset let, da so ga uveljavile v štirinajstih posameznih državah, protustaven. Ta razsodba je umevno zelo razveselila in zadovoljila ameriške podjetnike, industrijo in kapitaliste, ker jim je omogočila, da nadomeščajo primanjkuje moške delovne moči z ženskimi, katere lahko sedaj plačajo popolnoma poljubno, pa naj bi bo še tako nizko. Amerika je pač najbolj kapitalistična država na svetu in tam bo obstajala možnost življenja za nepremožno delavstvo le toliko časa, dokler se ga bo potrebovalo in dokler bo ono zmožno za delo. Kaj se zgodi z delavcem pozneje, je pa Ameriki in njenim kapitalistom pravzaprav deveta briga.

Organizacija NRS.

— Krajevno organizacije, ki še niso poslane podpisani prijavnice svojih članov se naprošajo, da to store takoj, da zamore centrala voditi točno evidenco. GL. tajništvo.

— V Novem mestu se je konstituiral pripravljalni odbor NRS. Za predsednika je bil izvoljen g. Anton Žigon, zidar, za podpredsednika pa g. Peter Poljanšek, fin. urad. v pok. — Naloga tega odbora je, da pripravi ustanovni občni zbor NRS, ki se ima v doglednem času vršiti. Kdor hoče dobiti narodni stvari pomagati, naj se oglasi pri imenovanih ali pa pri komu drugemu izmed odborikov. — S. B. tačasni tajnik.

Za svobodo in pravo humanistiko.

Georges Bertier, ravnatelj šole v Rochesu in urednik obzornika Education, predsednik francoskih Ecclaireurjev je priobčil v Ecclairu 18. maja dolgo prošnjo na zbornico, roče jo, naj ne odobri Bérardove reforme v srednješolskem pouku. Starši, ali beste dovolili, da vašim otrokom vsiljujejo grščino in latinščino? Jutri se kakemu ministru lahko ljubi, da uvede v šole pouk kakih moralnih in socioloških doktrin, ki vam ne ugajajo. Štiri leta latinščine, dve grščine: učinek enak ničli! — Najjasnejši uspeh reforme bo gotovo splošni propad grško-latinske prosvete. Stokrat ljubši mi je za otrokovo izobrazbo študij grške in latinske zgodovine, civilizacije in književnosti v dobrih francoskih prevodih nego s papigovskim premelevanjem starih tekstov, ki je ne veseliijo. Kadar nam napredujoča psihologija deteta kaže čudovito prilagoditev eksperimentalnih znanosti koristim in željam mladega človeka, bi bil zločin, dati mladini namestu te dušne pašje grško-latinske abstrakcije. Bérardov dekret pomeni mumifikacijo mladih razumov in srca! Ako se že kaj prenareja, naj se odpravi sekcijska B (latinščina — jezik); vzpostavi naj se »glavni« profesor, ki prevzame ves literarni pouk; organizira naj se slovenski pouk in se spravi v tesnejšo zvezo francosčina, zgodovina in geografija za ene, za druge pa latinščina in grščina. V odseku A bi se klasična jezika gojila še vedno v popolnem obsegu; prišasti tradicije, spojene z moderno kulturo si bodo izbrali oddelek C. dočim poljedlo zagovorniki zgolj francoske vzgoje, spopolnčuje z vedo in dvema živima jezikoma v D.

Bolje bedno v borni raševini žiti nego kot plemič v grobnici bogati gniti.

Fr. Villon (Zgubljena mladost in nezbežna smrt)

